

EGYPTISKA STADEN TEBE

1884

Skildring
av egyptiska staden Tebe
– Återutgivning av text från 1884

av Dr Halfdan Kronström

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-195-7

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Det finns inte många platser i världen som har en så fascinerande forntid som Egypten.

Landets mumier, faraoner, pyramider och mystiska gudar fascinerar inte bara dig och mig utan var också intressant över hela världen redan på 1800-talet.

I den här e-boken får du läsa en spännande berättelse från slutet av 1800-talet om en av de mest mystiska platserna i Egypten: staden Tebe.

Du får läsa om spännande tempel och faraonerna som lät bygga dem och får en liten inblick i den tidens märkliga gudar och religion.

Alla byggnader som nämns i den här texten från 1884 finns fortfarande kvar men stavningen kan ha ändrat sig lite sedan dess. Forskarna har i dag också en lite mer detaljerad bild av när de olika faraonerna levde.

Textens författare kallar sig ”Dr Halfdan Kronström”. Men det är en pseudonym för bokförläggaren Karl Fredrik Kruhs [1841–1917].

Skildring av Egyptiska staden Tebe

Den här texten publicerades ursprungligen år 1884 i tidskriften "Undrens värld" med rubriken "Tebes under". Författare till texten är Dr Halfdan Kronström (1841–1917).

Vid Nilen i Öfre Egypten låg i den äldsta historiska forntiden en mächtig och stolt herskarestad, hvarest Asiens och Afrikas handelsvägar stötta tillhopa; dess blomstringstid inföll, om räkningarne ej bedraga, i sextonde, femtonde och fjortonde århundradena före Kristus och i synnerhet under de tider, då konungarne Thotmes III, Amenhotep III och Ramses II förde spiran öfver Egypten. Staden var då rikets residensstad och en berömd medelpunkt för bildning och konst. Der byggdes tempel, uthöggos bildverk och obelisker och inristades prydliga minnesskrifter på en tid, då Europa låg försänkt i barbarismens djupaste dvala.

Nu står Europa redan på kulturens höjdpunkt och skaror af europeiska turister besöka årligen det urgamla Egypten och dess forna konungastad, forntidens praktfullaste stad, för att beundra nutidens mest värnadsbjudande ruiner: dråpliga tempel och kolossala pelarsalar, som för tre tusen år sedan voro världens underverk och hvar-

till vår tid ingenstädes kan uppvisa något motsvarande. De voro en gång stoltheten för ett land, der civilisation och förfining herskade enväldigt bland ett lärdt, mäktigt och blomstrande folk. De äro nu bålstora, oförgätliga minnesmärken af människomagt och menniskolystnad, hvilka öfverväldiga hvarje betraktares sinne och nästan trotsa beskrifvandets konst. Man har svårt att tro, att man här icke ser verk, qvarlemnade efter en släkt af jettar, som längesedan utdött. »Böjen eder», säger en modern reseskildrare, »I Greklands och Roms beprisade byggnader, böjen eder inför Tebes tempel och palats! Dess stolta ruiner väcka mer häpnad än edra ståtligaste prydnader, och dess gigantiska lemningar äro mera sublimes än edra mest oskadade minnesmärken. De berömdaste byggnadsverk fördunklas af den egyptiska arkitekturens under, och för att göra rättvisa åt dessas storhet och skönhet, skulle vi behöfva deras snille, som uttänkt och utfört dem».

Namnet Tebai eller Tebe är en grekisk ombildning af det egyptiska Tapu eller Taape, som var namnet på en af stadsdelarne vid högra Nilstranden. I bibeln kallas staden No-Amon, d. v. s. Amons boning. Staden var en hufvudplats för den egyptiska riksguden Amons eller Amon-Ras dyrkan: grekerne, som ansågo Amon-Ra vara samma storgud och gudafader som deras Zevs, kallade staden derföre stundom Diospolis eller Zevs' stad. Homeros sjunger om Tebe med dess hundra portar och oerhörda rikedomar. Tacitus säger att staden var i stånd att vid behof ställa en stridsfärdig armé af 700,000 män på benen. I Tebe uppfördes den första kända högre lärdomsskolan och det första konungapalatset. Omkring tretiosju kilometer anses staden hafva hållit i omkrets. Tretusen år hafva hoppat sina sandmassor deröfver och begraft flera af dess präktigaste

monument samt till och med öfverhöljt nästan hela tempel. Om dess grundläggning veta vi intet och om dess lemningar icke funnes, skulle allt, som vi om dem veta, af de misstrogne tillbakavisas såsom enfaldiga barnkammarsagor.

På en ringa del af det forna Tebes område befinna sig nu för tiden fyra eländiga arabbyar: Karnak och Luksor på högra Nilstranden och Kurna och Medinet Abu på den venstra stranden. Den iakttagare, som nalkas trakten, ser i början endast en förvirrad massa af stora obelisker, portaler och kolonner, som resa sig öfver palmträden. Men en närmare och varaktigare granskning skall väcka känslor af idel häpnad och undran, då lemningarne af de många forntids-storverken fullt träda i dagen. De förnämsta äro palatstemplet vid Karnak, templet i Luxor, Memnonskolosserna, Osymandias graf och templet i Medinet Abu (samt klippgrafvarne).

I närheten af det nuvarande Karnak och i den stora stadsdel, som i hieroglyfiska inskrifter kallas Tapu, låg det stora rikstemplet, helgadt åt Amon-Ra. Dess anläggning började under Usertesens regering (2371—2335 f. Kr.) men byggnaderna fortsattes och utvidgades under många (enligt uppgift 25) århundraden derefter och erhöillo slutligen en sammanlagd längd af omkring 0.9 kilometer. Hufvudtemplets längd var omkring 350 meter, och till detta ledde en lång dubbelallé af sex hundra ofantliga vädursfinxer, de största i verlden, samt en hel följd af portaler och kolossala bildstoder af olika marmorarter och andra stenar. Nu är det hela likt en förvirrad massa, der de enskilda delarne endast med svårighet kunna särskiljas: en röra af sönderbrutna och kringströdda kolonner, statyer och obelisker, somliga kullslagna, andra majestätiskt upprätta; lemningar af ofantliga salar med en skog af pelare, portaler och propyleer;

och i vestra delen en skenbart ändlös rad af dörrar, portgångar och salar, ordnade efter hvarandra på ett sätt, som ursprungligen varit idel harmonisk symmetri och fulländad skönhet. Två af de skulpterade obeliskerna äro 21 meter höga, en annan 27 meter. I templets ursprungliga midt stod den största af alla verldens pelarsalar: ett stentak, öfvertäckande en ytvidd af 96 meters bredd och 49 meters djup och buret af 134 pelare, af hvilka de tolf midtersta hade en höjd af 20 meter till arkitraven och ett omfång af 11 meter. Denna pelarsal uppfördes i trettonde århundradet f. Kr. under konungarne Seti I och Ramses II. Omöjligt att beskrifva är det intryck, som en hvar erfar, när han för första gången beträder de väldiga spillrorna efter pelarskogen och vandrar emellan de från alla håll framskymtande, på pelarne afbildade guda- och konungagestalterna. Allt bildhuggeri har varit måladt och färgprakten är ofta ännu i behåll.

Belzoni försäkrar, att de sublimaste ideer, som de yppersta och mest storartade prof på vår moderna arkitektur kunna ingifva oss, falla till intet inför dessa ruiner. Den stora skaran af ofantliga kolonner, rundt om prydda med sköna bilder och mångskiftande ornament, de höga portalerna, trädande på afstånd långt tillbaka, och den vidsträckta ingången af underbara byggnader: allt bidrog samdrägtigt att söndra honom från allt närvarande och lyfta hans tankar till en annan och högre verld.

Genom kolonnader, vädursrader och konstvägar stod templet i Karnak i förening med det sydvester derom liggande templet i Luxor. Detta har i ett högsta grad pittoreskt utseende, i synnerhet då det betraktas från den genom byn flytande floden. Det står på en palmbevuxen slätt med bergen resande sig i bakgrunden och gör ett sällsamt afbrott mot den lilla byns usla kojor. Framför templets py-

lonfasad stodo två obelisker, hvardera nära 24 meter hög och huggen af ett enda vackert rödfärgadt granitblock från Syenes stenbrott (syenit) samt fint polerad: den ena af dessa smyckar nu Place de la Concorde i Paris, men den andra står qvar på sin plats. Två sittande kolossbilder stå också qvar, ehuru de till en del blifvit begrafna af sanden; de äro huggna hvar för sig af ett enda granitblock och bära Ramses II:s anletsdrag. Propylonbyggnaden, som är 60 meter hög, innehåller sten nog för att dermed bygga en katedral. Derinnanför reste sig sextio pelare af olika dimensioner; de flesta äro ännu i behåll. Alla rummen äro prydda med bildhuggeriarbeten, utförda med den yttersta finhet och omsorg och med så fulländade detaljer, som om de vore en sigillgravörs verk. Traditionen förmäler, att gamle Homeros här studerade bildhuggna bataljer och triumfer och inspirerades till sina mest heroiska sånger.

På venstra Nilstranden ligger vid brynet af en akasiaskog några Medinet Abu det s. k. kolossfältet eller platsen för Amenhotep III:s minnestempel, en väldig byggnad, hvars lemningar nu för det mesta ligga begrafna under dalbottnens ständigt i höjden växande mark. Af de sjutton kolosser, som ursprungligen lära funnits framför templet eller i dess förgårdar, sitta ännu två (»memnonskolosserna») qvar uppräta, men i stympadt skick; stycken af de andra ligga, hopplöst förstörda, omkullslagna på marken i granskapet. Den största af de två kolosserna, ursprungligen huggen af ett enda väldigt sandstensblock, är omkring 21 meter hög och har 7 ½ meters skulderbredd sam öron af nära en meters längd: det är verldens största stenbild och tillika den från forntiden beryktade stod, som om morgnarne vid soluppgången gaf ifrån sig klara, klingande toner, föranledda af de under natten afkylda delarnes söndersprängning under vär-

mets vidgande verkan. Grekernas fantasi gjorde häraf myten om Memnon, Auroras son, som hvarje morgon bringar sin moder en vemodig helsning. Memnone är en förvrängning af det egyptiska *mennu*, minnesvård. Af samma anledning har äfven *memnonium* uppkommit såsom benämning i allmänhet för egyptiska graftempel och särskildt för Amenhoteps tempel; det är också denne herskares drag, som af bilderna återgifvas.

Af »Osymandias' graf» i Medinet Abu återstå nu för tiden endast spillror af två kolossala figurer, utvisande platsen för detta berömda byggnadsverk: ett graftempel, anlagdt af Ramses II (den store) för hans döda kropps räkning, ehuru det tillika var minnestempel, palats och bibliotek. Enligt Lepsius var detta Ramsesseum »den faraoniska forntidens skönaste byggnad». Dess inredning var ungefär densamma som de öfriga stora prakttemplens. En gammal författare, som skildrat inredningen, talar bland annat om en pelargång af 36 kvadratmeters vidd, hvars tak uppbars af kolossala, åtta meter höga djurfigurer, hvar och en af ett enda granitblock; taket var af marmor, blått och smyckadt med gyldene stjernor. Från denna portik inträdde man i en förgård, ännu rikare och konstfullare utstyrd, vid hvars ingång stodo tre bildstoder af syenit. Den största bilden var sittande och »störst bland alla Egyptens bildstoder»; den förestälde konungen och bar på fotställningen inskriften: Jag är Osymandyas (d. v. s. Ramses II), konungars konung. Vill någon veta hur mäktig jag är och hvar jag ligger, så må han öfverträffa mig i något verk.» De två andra bilderna voro hans mor och dotter. Pelargårdens väggar pryddes af bilder ur konungens bragdrika lif. Ytterligare en annan pelargård beskrefves under formen af en »konsertsal», 60 meter lång på hvarje sida; en stor mängd bildstoder af trä, föreställande en rät-

tegång, funnos derstädes. Derefter följde en plats, omgifven af flera slags byggnader, och bakom dem stod det heliga biblioteket, försedt med påskrift: kuranstalt för själen. Närmast biblioteket stodo bilder af alla egyptiska gudar och derintill stötte en »förträffligt inrättad sal» för tjugu gäster med de högsta gudarnes och konungens bilder. Rundtomkring voro en mängd rum med målningar af alla Egyptens heliga djur. Genom dessa rum förde trappor upp till den kungliga grafven, hvars spets kröntes af en cirkel af guld med 365 alnars omkrets och en alns tjocklek, hvarest solnedgång och soluppgång och astrologiska symboler voro graverade. Hela tempelanläggningen höll i omkrets två kilometer.

Ramses den store anses hafva dött omkring år 1300 f. Kr. Åtta århundraden derefter blef Egypten eröfradt af perserna under Kambyses; den fordom mäktiga verldsstaden förstördes så godt som alldeles. Och dock hade denne store farao, då hans bedrifter inristades i den stora pelarsalen i Karnak, låtit guden Amon, sin höge fader, säga; »ditt herravälde stånde upprätt för millioner år och ett evigt skuldfritt lif vare den skänk vi gifva dig».

Icke ens gudar hålla hvad de lofva.

Memnonskolosserna vid Medinet-Abu.

Stykke af Ramses II:s pelarsal i Karnak.

Drottning Hatusus obelisker (Bland Stora Amons-temlets ruiner i Karnak).

Karta över Egypten.

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Amenhotep III.

[ca 1391 f Kr –1353 f Kr] Farao i Egypten under 38 år under den egyptiska artonde dynastin. Är mest känd för sin omfattande byggverksamhet, lät bland annat uppföra Luxortemplet och Karnak.

Amon.

En av de viktigaste egyptiska gudarna. Framställdes i en mängd olika former, bland annat som en bagge, lejon, apa eller som en man med grod- eller kobrahuvud.

Amon-Ra.

Viktig egyptisk gud som var en kombination av de båda gudarna Amon och Ra.

Arkitrav.

Begrepp inom klassiska arkitektur om den understa delen av den balk som vilar på kolonnerna.

Belzoni, Giovanni Battista.

[1788–1823] Italiensk upptäcktsresande och forskare som bland annat grävde fram templen Abu Simbel och Karnak och faraon Seti I:s grav.

Homeros.

[700-talet f Kr] Författare till de båda historiska böckerna "Iliaden" och "Odysséen". Det är dock osäkert när och om Homeros har levt.

Kambyses II.

[död 522 f Kr] Persisk kung från 529 f Kr till sin död. Är mest känd för sin erövring av Egypten år 525 f Kr.

Lepsius, Karl Richard.

[1810–1884] Tysk arkeolog och arkeolog. Är mest känd som den förste som kartlade pyramiderna i Giza och Saqqara. Han upptäckte mer än 67 pyramider och 130 gravar.

Memnon.

Hjälte från den grekiska mytologin och son till soluppgångens gudinna Eos (Aurora). Var enligt legenden kung i Etiopien och var en av de största hjältarna under slaget om Troja.

Propyléer.

En monumental entré eller särskild portbyggnad till ett tempel. Bra exempel på propyléer finns bland annat på grekiska Akropolis.

Ramses II.

[1314 f Kr–1290 f Kr] Egyptisk farao som härskade i hela 64 års tid. Hade omkring 200 fruar och älskarinnor och nästan lika många barn. Är mest berömd för den stora mängd statyer och monument han lät uppföra.

Seti I.

Egyptisk farao under den nittonde dynastin. Härskade troligen från 1291 f Kr tills 1278 f Kr. Var son till Ramses I och far till Ramses II. Hans mumie finns på ett museum i Kario.

Syenit.

Bergart som består av främst fältspat och hornblände. Har fått sitt namn av stenbrotten i den egyptiska staden Syene.

Tacitus.

Romersk politiker och historiker som levde ca år 55–117. Hans bok "De origine et situ Germanorum" (Germania) innehåller en av de första skriftliga beskrivningarna av Sverige.

Thotmes III.

[död 1426 f Kr] Egyptisk farao som regerade mellan 1479-1426 f Kr. Är mest känd för sina många krigståg. Erövrade hela 350 städer. Hans namn stavas i dag oftast Thutmosis III.

Usertesen I.

Egyptisk farao som regerade från 1771 f Kr tills 1726 f Kr. Var en av de mäktigaste faraonerna under den tolfte dynastin. Hans namn stavas i dag Senusret I eller Sesostri I.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott«"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)